

LIISA HALLIKAINEN 20.05.2016

Arktiset tiedonlähteet

Sairaalakirjastopäivät, Rovaniemi 19.-20.2016

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND
Pohjoisen puolesta – maailmaa varten

Arktinen alue

Mitä arktinen tieto on?

- Arktinen luonto, arktiset luonnonolot
- Arktiset kansat, kulttuurit ja kielet
- Arktinen alue kansainvälisessä politiikassa
- Arktinen alue kansainvälisessä oikeudessa
- Arktisen alueen ihmisten terveys

Arktinen luonto

ERI MÄÄRITELMIIN LIITTYVIÄ PIIRTEITÄ

- Kylmyys – heinäkuun keskilämpö alle +10° C
- Valon määrän vaihtelu suurta vuodenaikojen välillä: yötön yö ja kaamos
- Metsänrajan pohjoispuolella – tundraa ym.
- Jatkuva tai ajoittainen (= ei sula joka vuosi) ikirouta
- Laajoilla merialueilla jääpeite
- Maa-alueilla lumipeite suuren osan vuodesta
- Kasvien ja eläinten sopeutuminen vuodenaikojen voimakkaaseen vaihteluun

- Tärkeänä tutkimuksen kohteena nykyisin ilmastonmuutoksen vaikutukset luontoon ja luonnonoloihin

Arktiset kansat ja kulttuurit

- Useita pieniä kansoja, joilla omat kulttuurit ja kielet
- Alkuperäiskansoja Pohjois-Amerikassa, Grönlannissa ja Euraasiassa
- Pohjoisten valtioiden valtaväestölläkin eteläisemmistä alueista vähän poikkeava kulttuuri ja elinkeinorakenne
- Kulttuurit ja elinkeinot perustuvat paljolti luontoon ja luonnonvaroihin, perinteisiä elintapoja
- Harva asutus, pitkät välimatkat
- Palvelujen saatavuus vaikeaa

Arktinen alue kansainvälisessä politiikassa

- Arktinen alue tullut vasta ilmastonmuutoksen myötä poliittisen kiinnostuksen piiriin
- Jääpeitteen väheneminen avaa pohjoiset merireitit ja mahdollistaa arktisten öljy- ja kaasuvarojen sekä kalakantojen hyödyntämisen
- Ilmastonmuutos voimakkainta juuri arktisella alueella
- Alkuperäiskansojen poliittiset liikkeet syntyneet
- Arktinen neuvosto luomassa arktisen alueen kansainvälistä hallintaa
- Läntisen Euroopan sekä Pohjois-Amerikan ja Venäjän välisten suhteiden kiristyminen ei juuri näy arktisessa yhteistyössä

Arktinen alue kansainvälisessä oikeudessa

- Etelämantereen suojelusta ja käytöstä sovittu Etelämanner-sopimuksella, vastaavaa ei ole arktisella alueella
- Eri valtioiden alueet arktisilla alueilla määritellään Yhdistyneiden Kansakuntien merioikeusyleissopimuksen mukaan
- Arktisen alueen kannalta tärkeimmät sopimukset koskevat luonnon- ja ympäristönsuojelua sekä ihmisten ja kansojen poliittisia, sosiaalisia, taloudellisia ja kulttuurisia oikeuksia

Arktisen alueen ihmisten terveys

ARKTISET KANSAT OVAT ERILAISIA KUIN VALTAVÄESTÖ

- Geneettisesti erilaisia
- Elinkeinot ja elintavat ovat erilaisia
- Ravitsemus on erilaista
 - ✓ Ravinnon lähteet
 - ✓ Säilytysolot ja hygienia
 - ✓ Ravinnon riittävyys
 - ✓ Tuotannon kestävyys
- Etäisyydet ovat pitkiä
 - ✓ Joidenkin tuotteiden hinnat hurjat
 - ✓ Lääketieteellisten palvelujen saatavuus heikko
 - ✓ Tiedon saatavuus heikko

Arktisen tiedon hankinta

- Tutkimustieto julkaistaan pääosin kunkin tieteenalan parhaissa tieteellisissä lehdissä sekä kirjoissa
 - ✓ tiedot yleisissä kansainvälisissä tietokannoissa
- Kansainväliset organisaatiot, valtiot, provinssit yms. ovat tehneet monenlaisia tutkimuksia ja selvityksiä arktisilta alueilta ja arktisten alueiden ihmisistä
 - ✓ erilaiset raportit ja mietinnöt, kartat, verkkosivustot jne.

Ks. <http://libguides.ulapland.fi/c.php?g=64636>

Arktiset ja antarktiset tiedonlähteet

Arktinen tieto lääketieteessä

- Lääke- ja luonnontieteissä tieteellinen julkaisukulttuuri suosii pienehköjen erillisten artikkelien julkaisemista, minkä vuoksi tiedonhaut tuottavat suuria tulosjoukkoja
- Arktisiin alueisiin tai alkuperäiskansoihin liittyvän tiedon löytäminen isosta tulosjoukosta on monesti hankalaa
 - ✓ Julkaisutietokannat eivät tue hakuja alueen mukaan
 - ✓ Asiasanoitus ja luokitukset eivät tarjoa yksinkertaista tapaa rajata hakua alkuperäiskansoihin liittyvään tutkimukseen

Arktinen tieto lääketieteessä

- Kanadassa Albertan yliopistoon kuuluvassa John W. Scott Health Sciences Libraryssa on luotu valmiiksi suodattimia, joilla helpotetaan pohjoisia alueita tai alkuperäiskansoja koskevan tiedon löytämistä
- Lääketieteellisen tiedon haussa tärkeimmät tietokannat heillä ovat
 - ✓ PubMed / Medline
 - ✓ EMBASE
 - ✓ CINAHL
 - ✓ Global Health
 - ✓ Scopus

Arktinen tieto lääketieteessä

- Projektissa luotujen suodattimien avulla haettiin MEDLINEsta Pohjois-Kanadan alkuperäiskansoihin liittyviä viitteitä koko MEDLINE-aineistoon
 - ✓ Viitteitä saatiin joka vuodelle, viitteiden määrä tuplaantui 2004 – 2014
 - ✓ Viitteiden osuus koko MEDLINEsta oli alle 0,05 %
 - ✓ MESHin sairausluokituksen mukaisissa luokissa suodetattujen viitteiden osuus vaihteli: Male urogenital diseases 0,006 % – disorders of environmental origin 0,048 %
 - ✓ Mikään sairausluokka ei ollut voimakkaasti yli- tai aliedustettuna verrattuna
- Suodattimien käytöllä voidaan mm. koota tietoa poliittiseen päätöksentekoon sekä arvioida, millä alueilla tarvitaan lisää tutkimusta

Arktinen tieto lääketieteessä

- Sandy Campbell, Lisa Tjosvold, Marlene Dorgan, and Danièle Behn-Smith. Finding Canadian polar Indigenous studies in Medline. *In: Sommer, Shelly and Ann Windnagel, eds. Cold Regions: Pivot Points, Focal Points. Proceedings of the 24th Polar Libraries Colloquy June 11–14, 2012 Boulder, Colorado, United States.* p.88-95.
<http://nsidc.org/pubs/gd/gd-34/PLC-24-proceedings-GD-34.pdf>
- Sandy Campbell. Analyzing published health research related to indigenous peoples in Northern Canada: explorations using a sensitive search filter. *In: Gray, Andrew (ed.) Proceedings of the 25th Polar Libraries Colloquy 30th June – 4th July 2014.* p. 22-31.
<http://nora.nerc.ac.uk/513471/8/PLC%20Proceedings%202014.pdf>

Suodattimia

- <http://guides.library.ualberta.ca/health-sciences-search-filters/indigenous-peoples>
- <http://guides.library.ualberta.ca/health-sciences-search-filters/geographic-filters>
- <http://guides.library.ualberta.ca/health-sciences-search-filters/subject-filters>

A green metal cup is filled to the brim with bright orange, translucent, spherical objects, likely fish eggs. The cup is resting on a bed of green vegetation, including small leafy plants and grasses. The scene is brightly lit, suggesting outdoor daylight. The word "Kiitos" is written in white text in the upper right corner of the image.

Kiitos